

บทที่ 4

มาตรการการจัดการและปัญหาในการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราช

ในบทนี้ ผู้เขียนได้รวบรวมนโยบายและกฎหมายที่นำมาปรับใช้ในการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราช เพื่อประกอบการพิจารณาว่าการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราช สอดคล้องกับหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 หรือไม่ อย่างไร และรวบรวมส่วนที่ไม่สอดคล้องหรือส่วนที่ยังเป็นปัญหาให้เป็นหมวดหมู่ พร้อมจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาในบทต่อไป

จากการศึกษามาตรการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลของประเทศไทย ผู้เขียนพบว่า ประเทศไทยไม่มีกฎหมายและนโยบายในการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลโดยเฉพาะ อีกทั้งโครงการมนุษย์และชีวมณฑลก็มิได้กำหนดพันธกรณีให้ประเทศสมาชิกต้องบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลเพื่อบังคับใช้ แต่เปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกแต่ละประเทศสามารถนำบทบัญญัติที่มีอยู่มาปรับใช้ในการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความพร้อมและศักยภาพของแต่ละประเทศเป็นสำคัญ

มาตรการที่ประเทศไทยนำมาปรับใช้ในการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล เป็นมาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในการจัดการพื้นที่ซึ่งพื้นที่สงวนชีวมณฑลตั้งอยู่ กล่าวคือ พื้นที่สงวนชีวมณฑลตั้งอยู่ในพื้นที่คุ้มครองประเภทใด ก็ใช้กฎหมายสำหรับพื้นที่นั้นมาปรับใช้ในการจัดการ ภายใต้กรอบนโยบายและกรอบตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งมาตรการที่กล่าวมาแล้วข้างต้นมีดังต่อไปนี้

1. กรอบมาตรการในการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราช

1.1 นโยบายและแผนการจัดการ

การกำหนดนโยบายและแผนเป็นการวางกรอบแนวทางการดำเนินการในด้านต่างๆ รวมถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อันจะนำมาปรับใช้กับการกำหนดทิศทางและแนวทางการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลได้ ส่วนกรอบแนวทางการดำเนินการจะกว้างหรือแคบเพียงใด ขึ้นอยู่กับว่าเป็นนโยบายและแผนระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น และเป็นการวางแผนการดำเนินการ

ทั่วไปหรือเฉพาะเรื่อง หนึ่ง นโยบายและแผนของประเทศไทยมีหลายฉบับ แต่ที่สามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกกราชได้ มีดังนี้

1.1.1 นโยบายและแผนระดับชาติ

1.1.1.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)

กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ เสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เป็นฐานการพัฒนาประเทศที่มั่นคง สมดุล และยั่งยืน ปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจไปสู่การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพในระยะยาว โดยการสร้างระบบฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพระดับประเทศ มีกลไกการเข้าถึง เข้าใช้ และการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาไว้ ดังนี้

(1) การรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศ

กระจายอำนาจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยอาศัยองค์ความรู้ และการเสริมสร้างศักยภาพและจิตสำนึก เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ โดยสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน ชุมชน ท้องถิ่น และนักวิชาการ

(2) การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

เริ่มต้นจากการสร้างองค์ความรู้และจัดเก็บข้อมูลด้านทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมและตระหนักถึงคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุ่มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพจากการคุกคามภายนอก โดยเฉพาะพันธกรณีระหว่างประเทศและข้อตกลงการเปิดการค้าเสรี มีการสร้างระบบการคุ้มครองสิทธิชุมชน และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม รักษาความหลากหลายของสายพันธุ์ที่เชื่อมโยงกับระบบนิเวศ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน เมื่อมีความรู้และความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติแล้ว จึงกำหนดมาตรการส่งเสริมการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพในการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชน โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญ ประกอบกับการสร้างมูลค่าให้แก่ตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพด้านอาหารและสุขภาพ

การสร้างมูลค่าเพิ่มจากฐานทรัพยากรธรรมชาติ การสนับสนุนการดำเนินกิจการ การวิจัยการตลาดของสินค้าและบริการที่เชื่อมโยงกับความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น นวดไทย สปา เกษตรปลอดสารพิษ รวมทั้งการสนับสนุนและบูรณาการกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนเข้าใจและดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน

1.1.1.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)

กำหนดยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลไว้ ดังนี้

(1) การอนุรักษ์ ป่าไม้ และการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม

ให้สิทธิในการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ อนุรักษ์ ป่าไม้ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นธรรม เพื่อความสมดุลและยั่งยืนของระบบนิเวศ โดยใช้ระบบฐานข้อมูล ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และการจัดการองค์ความรู้เป็นเครื่องมือในการวางแผนและพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงและสถานการณ์ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ สร้างแรงจูงใจและสนับสนุนการสร้างรายได้จากการอนุรักษ์โดยการใช้คาร์บอนเครดิต การคุ้มครองพื้นที่อนุรักษ์ที่เปราะบางซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดของสมุนไพร มีความหลากหลายทางชีวภาพที่สมบูรณ์ และเป็นที่อยู่ของพืชและสัตว์ที่หายากและใกล้สูญพันธุ์ การส่งเสริมการพึ่งตนเองและการสร้างความมั่นคงด้านอาหารและสุขภาพจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการสร้างนวัตกรรมจากทรัพยากรชีวภาพ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศภายใต้การแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นธรรม¹

(2) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ

เพิ่มขีดความสามารถในการเลือกบริโภคสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยนำกลยุทธ์การตลาดเพื่อสังคมมาใช้ในการเผยแพร่ ถ่ายทอด และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความรู้ในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการเกษตรที่เกื้อกูลระบบนิเวศตามหลักการเกษตรแบบยั่งยืน นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้เปลี่ยนแนวคิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูงสุดในระยะสั้น ไปสู่

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2553 ของสช. ทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11, 6 สิงหาคม 2553, นนทบุรี, น. 143-145.

การอยู่ร่วมกันของมนุษย์และธรรมชาติอย่างเกื้อกูลและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยใช้ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และการดำรงชีวิตตามวิถีไทยเป็นเครื่องมือส่งเสริมให้ภาคบริการเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ โดยยกจุดเด่นของประเทศไทยที่มีศักยภาพสูงในการให้บริการมาใช้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเพื่อให้เกิดการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เป็นวัตถุดิบน้อยที่สุด²

(3) การพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรม

พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ส่งเสริมสิทธิชุมชนในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพึ่งตนเอง สนับสนุนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในเชิงอนุรักษ์ตามวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมดั้งเดิม ภายใต้หลักการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และระบบนิเวศอย่างเกื้อกูล สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบบนิเวศเพื่อให้ชุมชนรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ โดยอาศัยการจัดการร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน และอาศัยบทบาทของสื่อมวลชนในการสร้างความตระหนักรู้และความตื่นตัวให้กับประชาชน³

(4) การปรับปรุงนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการลงทุนควรเอื้อต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คำนึงถึงการสูญเสียต้นทุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ประเมินความคุ้มค่าของการลงทุนและการผลิตที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง กำหนดมาตรการควบคุมการใช้พื้นที่ตามนโยบายส่งเสริมพืชเศรษฐกิจไม่ให้มีการบุกรุก ทำลายเขตอนุรักษ์ที่เปราะบางและมีความสำคัญเชิงนิเวศ ปรับปรุงกฎหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงและใช้ทรัพยากรของชุมชน ออกกฎระเบียบที่สนับสนุนและจูงใจให้เกิดการอนุรักษ์ เพิ่มบทลงโทษผู้บุกรุกและทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และใช้กลไกทางสังคมติดตามตรวจสอบ กำกับดูแลผู้ละเมิดกฎหมายและการดำเนินงานของภาครัฐให้เป็นไปตามกฎหมาย⁴

² เพ็งอ้าง, น. 145-148.

³ เพ็งอ้าง, น. 151.

⁴ เพ็งอ้าง, น. 152.

1.1.1.3 นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (พ.ศ. 2540-2559)

มีวัตถุประสงค์ในการรักษาและฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาพอนามัยที่ดีของประชาชน อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมและกระจายอำนาจไปสู่จังหวัดและท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ในขณะเดียวกันก็เสริมสร้างพลังความร่วมมือระหว่าง ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรเอกชน และประชาชน และสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ให้แก่ผู้บริหารในหน่วยงานของรัฐ นักการเมืองทุกระดับ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดการประสานแนวคิดด้านการพัฒนาและการอนุรักษ์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง โดยมีการสนับสนุนการศึกษา วิจัย และเสริมสร้างโครงข่ายพื้นฐานระบบข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน นอกจากนี้ ควรสนับสนุนการใช้หลักการทางเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบข้อบังคับเพื่อสนับสนุนการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งรองรับสิทธิและหน้าที่ของการเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ⁵

1.1.1.4 มาตรการการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำ

เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2531 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบตามข้อเสนอแนะ มาตรการการใช้ที่ดินในเขตลุ่มน้ำมูลและชีของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ดังนี้

(1) มาตรการการใช้ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 เอ

ดำเนินมาตรการอนุรักษ์อย่างเข้มงวด โดยห้ามมิให้ใช้พื้นที่ในทุกกรณี เว้นแต่จะเป็นการใช้ที่ดินของชุมชนที่ครอบครองถาวรหรือจัดตั้งขึ้นโดยถูกต้องตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ก่อนคณะรัฐมนตรีจะมีมติเห็นชอบกับการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำและข้อเสนอแนะมาตรการการใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ หรือเป็นการใช้ที่ดินของชุมชนที่มีการดำเนินกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเกินกว่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือเกินกว่ามาตรฐานดังกล่าว แต่ไม่สามารถจัดหาพื้นที่รองรับเพื่อการอพยพที่เหมาะสมกว่าที่ตั้ง

⁵ <<http://sustain-production.com/Resources/%E0%B8%99%E0%B9%82%E0%B8%A2%E0%B8%9A%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A32540-2559.pdf>>, 8 เมษายน 2554.

เดิมได้⁶ หรือพื้นที่ที่ทางราชการได้ใช้ประโยชน์แล้ว หรือพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจหรือการทำเหมืองแร่⁷

(2) มาตรการการใช้ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1 บี

ให้ใช้ที่ดินในเขตนี้ได้ หากเป็นการดำเนินกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการดำเนินการตามนโยบายของรัฐ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวด้วย แต่หากเป็นพื้นที่ที่กว้างขวางเปล่า ไม่มีการใช้ประโยชน์แล้ว ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปลูกป่าฟื้นฟูสภาพต้นน้ำลำธารอย่างรีบด่วน

(3) มาตรการการใช้ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 2

หากไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือหาพื้นที่อื่นแทนได้ ก็สามารถใช้พื้นที่เพื่อดำเนินกิจการป่าไม้และเหมืองแร่ หรือกิจการอื่นที่สำคัญทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ แต่ต้องกระทำการโดยมิให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่ต้นน้ำลำธารและพื้นที่ตอนล่างอย่างเด็ดขาด ส่วนบริเวณที่ป่าถูกทำลายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปลูกป่าโดยรีบด่วน

(4) มาตรการการใช้ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 3

อนุญาตให้ทำกิจการป่าไม้ เหมืองแร่ เกษตรกรรม หรือกิจการอื่นๆ ได้ แต่ต้องเป็นไปตามหลักอนุรักษ์ดินและน้ำ ทั้งนี้ การทำเกษตรกรรมประเภทใดในพื้นที่ต้องพิจารณาจากความลึกของดินประกอบด้วย

(5) มาตรการการใช้ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 4

อนุญาตให้ใช้พื้นที่ทำเหมืองแร่ ป่าไม้ และกิจการอื่นๆ ได้ โดยต้องปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการ ทั้งนี้ การทำเกษตรกรรมประเภทใดในพื้นที่ต้องพิจารณาจากความลาดชันของพื้นที่ประกอบด้วย

(6) มาตรการการใช้ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 5

อนุญาตให้ใช้พื้นที่ทำกิจการป่าไม้ เหมืองแร่ เกษตรกรรม และกิจการอื่นๆ ได้ตามปกติ ทั้งนี้ การทำการเกษตรประเภทใดในพื้นที่ ต้องพิจารณาจากความลึกของดินประกอบด้วย

⁶ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2538 เรื่อง การกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำกรณีการจัดตั้งชุมชน สถานที่ราชการ และการอพยพราษฎรออกจากพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 เอ ลงวันที่ 1 กันยายน 2541

⁷ มติคณะรัฐมนตรี เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแก้ปัญหาการขออนุญาตเข้าทำประโยชน์ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ลงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2544

1.1.2 แผนระดับท้องถิ่น

1.1.2.1 แผนยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง (นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์)

กำหนดยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล คือ การพัฒนาการท่องเที่ยว และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมและอุตสาหกรรมสิ่งทอ ซึ่งมีผลเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและอนุรักษ์วัฒนธรรมของกลุ่มจังหวัดเหล่านี้⁸

1.1.2.2 แผนจังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2555-2558

จังหวัดนครราชสีมากำหนดแผนการอนุรักษ์ คุ่มครอง บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าไม้เพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ และเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พัฒนาองค์ความรู้ในการบริหารจัดการทรัพยากรแบบบูรณาการผสมผสานเทคโนโลยีที่ลดมลพิษ ส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนจากทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม ไม่มีผลกระทบอย่างยั่งยืนในชุมชน สร้างรายได้และศักยภาพของสังคมในระดับฐานรากโดยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายให้จังหวัดเป็นมหานครแห่งอีสาน ซึ่งเปรียบเสมือนเมืองหลวงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมการผลิตผ้าไหม สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนนโยบายของรัฐบาล และแผนการบริหารราชการแผ่นดิน⁹

⁸ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, แผนการจัดการอุทยานแห่งชาติทับลาน เล่ม 1 ข้อมูลพื้นฐาน, น. 1-42.

⁹ จังหวัดนครราชสีมา, <<http://www.nakhonratchasima.go.th/nakhonrat/index.php>>, 26 ตุลาคม 2554.

1.2 มาตรการทางกฎหมาย

1.2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในฐานะกฎหมายสูงสุดของประเทศได้เปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยบัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลที่รวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน¹⁰ รวมถึงคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชน ในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ¹¹ ทั้งนี้ รัฐมีหน้าที่

¹⁰ มาตรา 66 “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน”

¹¹ มาตรา 67 “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว

กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งผืนดิน ผืนน้ำ วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากหลักเกณฑ์การใช้ที่ดิน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ¹² และมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน¹³

1.2.2 พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484

เป็นกฎหมายที่เกิดมาจากแนวคิดด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อให้คงสภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่าไว้ให้เป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ รวมทั้งเป็นแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ดังนั้นพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงกำหนดมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพื้นที่ป่า ไม้หวงห้าม และของป่าหวงห้าม ดังนี้

สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง”

¹² มาตรา 87 “รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

(1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น”

¹³ มาตรา 87 “รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

(5) ส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม”

1) มาตรการคุ้มครองพื้นที่ป่า

ห้ามก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำลายป่า หรือเข้ายึดถือหรือครอบครองป่าเพื่อตนเอง หรือผู้อื่น ยกเว้นในเขตเกษตรกรรมที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษาหรือได้รับอนุญาตจาก พนักงานเจ้าหน้าที่¹⁴

2) มาตรการคุ้มครองไม้หวงห้าม

ห้ามทำไม้ เจาะ สับ เผา หรือทำอันตรายใดๆ แก่ไม้หวงห้าม เว้นแต่ได้รับอนุญาตหรือ ได้รับสัมปทาน โดยต้องเสียค่าภาคหลวง หรือเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่เพื่อประโยชน์ในการบำรุงป่า การค้นคว้า หรือการทดลองในทางวิชาการ และกรณีที่ประชาชนเข้าไปเก็บหาเศษไม้ ปลายไม้ตายแห้งที่ล้มขนอนนอนไพร สำหรับนำไปใช้สอยในบ้านเรือน¹⁵

นอกจากนี้ ยังกำหนดเขตควบคุมการแปรรูปไม้ เพื่อควบคุมการแปรรูปไม้ การตั้ง โรงงานแปรรูปไม้ การตั้งโรงคั่วไม้แปรรูป ประเภทและปริมาณไม้ที่สามารถมีไว้ครอบครอง ช่วงเวลาในการแปรรูปไม้ การค้าหรือการครอบครองสิ่งประดิษฐ์ เครื่องใช้ หรือสิ่งอื่นใดที่ทำด้วย ไม้หวงห้าม¹⁶ เพื่อเป็นการคุ้มครองไม้หวงห้ามอีกด้วย

3) มาตรการคุ้มครองของป่าหวงห้าม

¹⁴ มาตรา 54 “ห้ามมิให้ผู้ใด ก่อสร้าง แผ้วถาง หรือเผาป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทำลายป่า หรือเข้ายึดถือหรือครอบครองป่าเพื่อตนเองหรือผู้อื่น เว้นแต่จะกระทำ ภายในเขตที่ได้จำแนกไว้เป็นประเภทเกษตรกรรม และรัฐมนตรีได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา หรือโดยได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

การขออนุญาตและการอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดใน กฎกระทรวง”

¹⁵ มาตรา 17 “บทบัญญัติในส่วนนี้ มิให้ใช้บังคับในกรณีดังต่อไปนี้

(1) พนักงานเจ้าหน้าที่จัดกระทำไปเพื่อประโยชน์ในการบำรุงป่า การค้นคว้าหรือ การทดลองในทางวิชาการ

(2) ผู้เก็บหาเศษไม้ปลายไม้ตายแห้งที่ล้มขนอนนอนไพร อันมีลักษณะเป็นไม้พิน ซึ่ง มิใช่ไม้สักหรือไม้หวงห้ามประเภท ข. ไปสำหรับใช้สอยในบ้านเรือนแห่งตนหรือประกอบกิจของตน”

¹⁶ มาตรา 48 “ภายในเขตควบคุมการแปรรูปไม้ ห้ามมิให้ผู้ใดแปรรูปไม้ ตั้งโรงงาน แปรรูปไม้ ตั้งโรงคั่วไม้แปรรูป มีไม้สักแปรรูปไม่ว่าจำนวนเท่าใดไว้ในครอบครอง หรือมีไม้แปรรูป ชนิดอื่นเป็นจำนวนเกิน 0.20 ลูกบาศก์เมตรไว้ในครอบครอง เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากพนักงาน เจ้าหน้าที่ และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงและในการอนุญาต”

มีบทบัญญัติห้ามเก็บหาหรือทำอันตรายแก่ของป่าหวงห้าม และจำกัดปริมาณของป่าหวงห้ามที่บุคคลสามารถค้าหรือมีไว้ในครอบครอง เว้นแต่ได้รับอนุญาตและเสียค่าภาคหลวง หรือเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่เพื่อประโยชน์ในการบำรุงป่า การค้นคว้า หรือการทดลองในทางวิชาการ¹⁷

1.2.3 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

เป็นพระราชบัญญัติที่วางมาตรการในการคุ้มครองสัตว์ป่า เพื่ออนุรักษ์และคุ้มครองสัตว์ป่าในประเทศไทย โดยมีมาตรการหลัก ดังนี้

1) การล่าสัตว์ป่า

ห้ามล่าสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง ยกเว้นทางราชการกระทำเพื่อประโยชน์ในการสำรวจ การศึกษาวิจัยทางวิชาการ การคุ้มครองสัตว์ป่า การเพาะพันธุ์ หรือเพื่อกิจการสวนสัตว์สาธารณะ¹⁸ และห้ามมิให้ยิงสัตว์ป่าในระหว่างเวลาพระอาทิตย์ตกและพระอาทิตย์ขึ้น¹⁹

2) การเพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง

ห้ามมิให้เพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง²⁰ ยกเว้นสัตว์ป่าคุ้มครองที่เพาะพันธุ์ได้ตามกฎกระทรวง²¹ หรือทางราชการกระทำเพื่อประโยชน์ในการสำรวจ ศึกษา และวิจัยทางวิชาการ การคุ้มครองสัตว์ป่า และการเพาะพันธุ์²²

¹⁷ มาตรา 32 “บทบัญญัติในส่วนนี้มีให้ใช้บังคับในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่จัดกระทำไปเพื่อประโยชน์ในการบำรุงป่า การค้นคว้า หรือการทดลองในทางวิชาการ”

¹⁸ มาตรา 16 “ห้ามมิให้ผู้ใดล่า หรือพยายามล่าสัตว์ป่าสงวน หรือสัตว์ป่าคุ้มครอง เว้นแต่เป็นการกระทำโดยทางราชการที่ได้รับยกเว้นตามมาตรา 26”

¹⁹ มาตรา 22 “ห้ามมิให้ผู้ใดยิงสัตว์ป่าในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ตกและพระอาทิตย์ขึ้น”

²⁰ มาตรา 18 “ห้ามมิให้ผู้ใดเพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองเว้นแต่

(1) เป็นการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่กำหนดตามมาตรา 17 โดยได้รับใบอนุญาตให้เพาะพันธุ์จากอธิบดี

(2) เป็นการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองของผู้รับใบอนุญาตจัดตั้งและดำเนินกิจการสวนสัตว์สาธารณะตามมาตรา 29 ซึ่งได้รับอนุญาตจากอธิบดีให้เพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองที่อยู่ในความครอบครองเพื่อประโยชน์แก่กิจการสวนสัตว์สาธารณะของตน”

3) การค้าและการครอบครองสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง

ห้ามมิให้มีไว้ในครอบครอง²³ หรือค้า²⁴ สัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง หรือซากของสัตว์เหล่านั้น ยกเว้นสัตว์ป่าคุ้มครองที่ได้จากการเพาะพันธุ์โดยได้รับอนุญาต²⁵ หรือทางราชการครอบครองเพื่อการสำรวจ ศึกษา และวิจัยทางวิชาการ การคุ้มครองสัตว์ป่า และการเพาะพันธุ์²⁶

4) การเก็บรังของสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง

ห้ามมิให้เก็บ ทำอันตราย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งรังของสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง ยกเว้นผู้ได้รับอนุญาต²⁷ หรือทางราชการกระทำเพื่อประโยชน์ในการสำรวจ ศึกษา และวิจัยทางวิชาการ การคุ้มครอง และการเพาะพันธุ์สัตว์ป่า²⁸

²¹ มาตรา 17 “ให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ มีอำนาจกำหนดชนิดของสัตว์ป่าคุ้มครองให้เป็นสัตว์ป่าชนิดที่เพาะพันธุ์ได้ โดยกำหนดเป็นกฎกระทรวง”

²² มาตรา 16 “ห้ามมิให้ผู้ใดล่า หรือพยายามล่าสัตว์ป่าสงวน หรือสัตว์ป่าคุ้มครอง เว้นแต่เป็นการกระทำโดยทางราชการที่ได้รับยกเว้นตามมาตรา 26”

²³ มาตรา 19 “ห้ามมิให้ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง ซากของสัตว์ป่าสงวน หรือซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง เว้นแต่จะเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่กำหนดตามมาตรา 17 ที่ได้มาจากการเพาะพันธุ์ หรือซากของสัตว์ป่าดังกล่าว และโดยต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดี และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต”

²⁴ มาตรา 20 “ห้ามมิให้ผู้ใดค้าสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง ซากของสัตว์ป่าสงวน ซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าดังกล่าว เว้นแต่เป็นการค้าสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่กำหนดตามมาตรา 17 ที่ได้มาจากการเพาะพันธุ์ ซากของสัตว์ป่าดังกล่าว หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าดังกล่าว ทั้งนี้ โดยได้รับใบอนุญาตจากอธิบดี”

²⁵ มาตรา 18 “ห้ามมิให้ผู้ใดเพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง เว้นแต่

(1) เป็นการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่กำหนดตามมาตรา 17 โดยได้รับใบอนุญาตให้เพาะพันธุ์จากอธิบดี

(2) เป็นการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองของผู้รับใบอนุญาตจัดตั้งและดำเนินการสวนสัตว์สาธารณะตามมาตรา 29 ซึ่งได้รับอนุญาตจากอธิบดีให้เพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองที่อยู่ในความครอบครองเพื่อประโยชน์แก่กิจการสวนสัตว์สาธารณะของตน”

²⁶ อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 22.

²⁷ มาตรา 21 “ห้ามมิให้ผู้ใดเก็บ ทำอันตราย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งรังของสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง

5) การนำเข้า ส่งออก หรือนำผ่าน ซึ่งสัตว์ป่า

ห้ามมิให้นำเข้าหรือส่งออกซึ่งสัตว์ป่าหรือซากสัตว์ป่า หรือนำผ่านซึ่งสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง หรือซากสัตว์ป่าดังกล่าว เว้นแต่ได้รับอนุญาต หรือเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองและซากสัตว์ป่าคุ้มครองที่ได้จากการเพาะพันธุ์โดยได้รับอนุญาต²⁹ หรือทางราชการกระทำเพื่อประโยชน์ในการสำรวจ ศึกษา และวิจัยทางวิชาการ การคุ้มครองสัตว์ป่า และการเพาะพันธุ์³⁰

2. มาตรการในการจัดการพื้นที่แกนกลาง (core area)

พื้นที่แกนกลางเป็นพื้นที่ที่กรมป่าไม้อนุญาตให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยเข้าทำประโยชน์และอยู่อาศัย เพื่อการศึกษาและวิจัยทางวิชาการ โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507³¹ จึงส่งผลให้สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชภายใต้การกำกับดูแลของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยสามารถเข้าทำประโยชน์และอยู่อาศัยได้โดยไม่จำกัดระยะเวลา จนกว่าจะหมดความจำเป็น และอาจก่อสร้าง แฝวถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใดๆ

ความในวรรคหนึ่ง มิให้ใช้บังคับแก่ผู้ซึ่งได้รับอนุญาตเก็บรังนกอีแอ่นตามกฎหมายว่าด้วยอการรังนกอีแอ่นและผู้ที่อาศัยอำนาจของผู้รับอนุญาตดังกล่าว แต่ต้องปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา"

²⁸ อ้างแล้ว เิงอรรถที่ 22.

²⁹ มาตรา 23 "ภายใต้บังคับมาตรา 24 ห้ามมิให้ผู้ใดนำเข้าหรือส่งออกซึ่งสัตว์ป่า หรือซากของสัตว์ป่าชนิดที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด หรือนำผ่านซึ่งสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง หรือซากของสัตว์ป่าดังกล่าวเว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดี

การนำเข้าหรือส่งออกซึ่งสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครองหรือซากของสัตว์ป่าดังกล่าว จะกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นการนำเข้าหรือส่งออกซึ่งสัตว์ป่าคุ้มครองที่ได้มาจากการเพาะพันธุ์ตามมาตรา 18 (1) หรือซากของสัตว์ป่าคุ้มครองที่ได้มาจากการเพาะพันธุ์และโดยได้รับใบอนุญาตจากอธิบดี"

³⁰ อ้างแล้ว เิงอรรถที่ 22.

³¹ หนังสืออนุญาตให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ เล่มที่ 4 ฉบับที่ 3 ลงวันที่ 27 ธันวาคม 2516

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งสถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชและวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานในพื้นที่สงวนชีวมณฑล³²

นอกจากนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ยังได้แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ของสถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507³³ ซึ่งมีอำนาจในการควบคุม ดูแล รักษา หรือบำรุงป่าสงวนแห่งชาติ³⁴ มีอำนาจในการป้องกันปราบปราม และยับยั้งการกระทำความผิดในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ³⁵ รวมทั้งมีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 อีกด้วย³⁶

³² มาตรา 17 “เพื่อประโยชน์ในการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ อธิบดีมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือแก่กระทรวง ทบวง กรมหรือบุคคลอื่นใดให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ ตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติรัฐมนตรี และเมื่อรัฐมนตรีเห็นสมควรจะสั่งยกเว้นค่าธรรมเนียม ค่าภาคหลวงและค่าบำรุงป่าก็ได้”

³³ ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ลงวันที่ 24 กันยายน 2522

³⁴ มาตรา 19 “เพื่อประโยชน์ในการควบคุม ดูแล รักษาหรือบำรุงป่าสงวนแห่งชาติ อธิบดีมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้ กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้”

³⁵ มาตรา 25 “เมื่อได้กำหนดป่าใดเป็นป่าสงวนแห่งชาติและรัฐมนตรีได้แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมและรักษาป่าสงวนแห่งชาตินั้นแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) สั่งให้ผู้หนึ่งผู้ใดออกจากป่าสงวนแห่งชาติ หรือให้งดเว้นการกระทำใดๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ในกรณีที่มีข้อเท็จจริงปรากฏหรือเหตุอันควรสงสัยว่า มีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

(2) สั่งเป็นหนังสือให้ผู้กระทำความผิดต่อพระราชบัญญัตินี้หรือถอน แกะไขหรือทำประการอื่นใดแก่สิ่งที่เป็นอันตราย หรือสิ่งที่ทำให้เสื่อมสภาพในเขตป่าสงวนแห่งชาติภายในเวลาที่กำหนดให้

(3) ยึด ทำลาย รื้อถอน แกะไขหรือทำประการอื่นเมื่อผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตาม(2) ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิดหรือรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่หาตัวไม่พบถ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดดังกล่าว และได้เสียค่าใช้จ่ายเพื่อการนั้น ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้หรือออกค่าใช้จ่ายนั้นทั้งหมด หรือให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำทรัพย์สินที่ยึดไว้ได้ออกขายทอดตลาดหรือขายโดยวิธีอื่น

3. มาตรการในการจัดการเขตกันชน (Buffer Zone)

เขตกันชนทั้งหมดของพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวน ดังนั้น มาตรการในการจัดการเขตกันชน จึงต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 แต่เนื่องจากพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่อยู่ในเขตกันชนมีทั้งส่วนที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยได้รับอนุญาตและส่วนที่ไม่ได้รับอนุญาตจากกรมป่าไม้ให้เข้าทำประโยชน์และอยู่อาศัย ดังนั้น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเขตกันชน จึงมี 2 แนวทางที่แตกต่างกัน ดังนี้

3.1 พื้นที่ป่าสงวนที่ไม่ได้รับอนุญาตจากกรมป่าไม้ให้เข้าทำประโยชน์และอยู่อาศัย

พื้นที่ส่วนนี้อยู่ภายใต้อำนาจการจัดการของกรมป่าไม้ ซึ่งมีมาตรการในการคุ้มครองพื้นที่ป่า ไม้ และของป่า ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ดังนี้

1) การบำรุงป่าหรือสร้างสวนป่าในเขตป่าเสื่อมโทรม

ป่าเสื่อมโทรม คือ ป่าสงวนแห่งชาติที่มีสภาพเป็นป่าไร่ร้างเก่า หรือทุ่งหญ้า หรือเป็นป่าที่ไม่มีไม้มีค่าขึ้นอยู่เลย หรือมีไม้มีค่าที่มีลักษณะสมบูรณ์เหลืออยู่เป็นส่วนน้อย และป่านั้นยากที่จะกลับฟื้นคืนดีตามธรรมชาติ หากทางราชการจำเป็นต้องปรับปรุงฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรม สามารถกระทำได้โดยให้รัฐมนตรีประกาศกำหนดเขตป่าเสื่อมโทรมเป็นเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ³⁷

ตามที่เห็นสมควร เพื่อชดใช้ค่าใช้จ่ายนั้น และให้นำความในมาตรา 1327 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับแก่เงินที่ได้จากการขายทรัพย์สินนั้นโดยอนุโลม

(4) ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดที่เห็นสมควร ทั้งนี้ เพื่อป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายแก่ป่าสงวนแห่งชาติในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน”

³⁶ มาตรา 26 “การจับกุม ปรามปรามผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

³⁷ มาตรา 16 ทวิ “ในกรณีที่ป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมดหรือบางส่วนมีสภาพเป็นป่าไร่ร้างเก่า หรือทุ่งหญ้า หรือเป็นป่าที่ไม่มีไม้มีค่าขึ้นอยู่เลย หรือมีไม้มีค่าที่มีลักษณะสมบูรณ์เหลืออยู่เป็นส่วนน้อย และป่านั้นยากที่จะกลับฟื้นคืนดีตามธรรมชาติ ทั้งนี้ โดยมีสภาพตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีกำหนด โดยอนุมัติคณะรัฐมนตรี ให้ถือว่าป่าสงวนแห่งชาติในบริเวณดังกล่าวเป็นป่าเสื่อมโทรม

และอาจอนุญาตให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดบำรุงป่าหรือปลูกสร้างสวนป่าหรือไม้ยืนต้นได้³⁸ เว้นแต่ ป่าที่อยู่ในพื้นที่ต้นน้ำลำธารชั้นที่ 1 เอ ชั้นที่ 1 บี และชั้นที่ 2 เท่านั้นที่ห้ามมิให้กำหนดเป็นป่าเสื่อมโทรม³⁹

2) การยึดถือครอบครองทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดิน

ห้ามมิให้ผู้ใดยึดถือครอบครอง ทำประโยชน์ หรืออยู่อาศัยบนที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ⁴⁰ ยกเว้นผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ด้านเหมืองแร่หรืออยู่อาศัย⁴¹ หรือเป็นผู้ที่เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยจนถึงวันที่ประกาศกำหนดเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ และได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์และอยู่อาศัยเพื่อความจำเป็นในการครองชีพ หรือให้ปลูกป่าหรือไม้ยืนต้น

ถ้าทางราชการมีความจำเป็นต้องปรับปรุงฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรม ให้รัฐมนตรีประกาศกำหนดเขตป่าเสื่อมโทรมทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ"

³⁸ มาตรา 20 "ในกรณีป่าสงวนแห่งชาติแห่งใดมีสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรมตามมาตรา 16 ทวิ ให้อธิบดีโดยอนุมัติรัฐมนตรีมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดทำการบำรุงป่าหรือปลูกสร้างสวนป่าหรือไม้ยืนต้นในเขตป่าเสื่อมโทรมได้ภายในระยะเวลาและตามเงื่อนไขที่กำหนดในหนังสืออนุญาต แต่ในกรณีที่จะอนุญาตให้เกิน 2,000 ไร่ ต้องได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี"

³⁹ มติคณะรัฐมนตรี เรื่อง ขอบทบทวนมติคณะรัฐมนตรี เรื่อง หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการกำหนดสภาพป่าเสื่อมโทรม ลงวันที่ 9 พฤษภาคม 2532

⁴⁰ มาตรา 14 "ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใดยึดถือครอบครองทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใดๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติ"

⁴¹ มาตรา 16 "อธิบดีโดยอนุมัติรัฐมนตรีมีอำนาจอนุญาตให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) การเข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติคราวละไม่น้อยกว่าห้าปี แต่ไม่เกินสามสิบปี ในกรณีที่ผู้ได้รับอนุญาตเป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ จะอนุญาตโดยให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งหมดหรือบางส่วนตามที่เห็นสมควรก็ได้

(2) การเข้าทำประโยชน์เกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ตามกฎหมายว่าด้วยแร่คราวละไม่เกินสิบปี โดยให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องขอรับใบอนุญาตเก็บหาของป่าและไม่ต้องเสียค่าภาคหลวงของป่าตามพระราชบัญญัตินี้สำหรับแร่ ดินขาว หรือหิน แล้วยแต่กรณี

การขออนุญาตและการอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด โดยอนุมัติรัฐมนตรี"

เพิ่มจากที่ได้อยู่อาศัยและทำประโยชน์⁴² แต่ไม่อาจอ้างกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดินป่าสงวนได้

3) การทำไม้หรือเก็บหาของป่า

ห้ามมิให้ทำไม้หรือเก็บหาของป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ⁴³ เว้นแต่ได้รับอนุญาต⁴⁴ หรือทำไม้หวงห้ามหรือเก็บของป่าหวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้⁴⁵

⁴² มาตรา 16 ทวิ “ในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ ถ้าบุคคลใดได้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตดังกล่าวอยู่แล้วจนถึงวันที่ประกาศกำหนดตามวรรคสอง

(1) เมื่อบุคคลดังกล่าวร้องขอ และอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายเห็นว่าบุคคลนั้นยังมีความจำเป็นเพื่อการครองชีพ อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือให้บุคคลดังกล่าวทำประโยชน์และอยู่อาศัยต่อไปในที่ที่ได้ทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยอยู่แล้วนั้นได้ แต่ต้องไม่เกินยี่สิบไร่ต่อหนึ่งครอบครัว และมีกำหนดเวลาคราวละไม่น้อยกว่าห้าปี แต่ไม่เกินสามสิบปี ทั้งนี้ โดยได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับคราวแรก คราวต่อ ๆ ไปต้องเสียค่าธรรมเนียม

(2) บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตตาม (1) อาจขออนุญาตปลูกป่าหรือไม้ยืนต้นในที่ที่ตนเคยทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติเพิ่มเติมจากที่ได้รับอนุญาตแล้ว โดยพิสูจน์ให้เห็นว่าตนมีความสามารถ และมีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่จะปลูกป่า หรือไม้ยืนต้นตามที่ขอเพิ่มนั้นได้ อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือให้ปลูกป่าหรือไม้ยืนต้นได้แต่ต้องไม่เกินสามสิบห้าไร่ต่อหนึ่งครอบครัว และมีกำหนดเวลาคราวละไม่น้อยกว่าห้าปี แต่ไม่เกินสามสิบปี และต้องเสียค่าธรรมเนียมตามที่กฎหมายกำหนดไว้การได้รับอนุญาตตามวรรคสามมิให้ถือว่าเป็นการได้มาซึ่งสิทธิในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน”

⁴³ มาตรา 14 “ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใดยึดถือครอบครองทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติ”

⁴⁴ มาตรา 15 “การทำไม้หรือการเก็บหาของป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติให้กระทำได้เมื่อได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ประกาศอนุญาตไว้เป็นคราว ๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแห่งหนึ่งแห่งใดโดยเฉพาะ”

⁴⁵ มาตรา 14 “ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใดยึดถือครอบครองทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติ เว้นแต่

(2) ทำไม้หวงห้ามหรือเก็บหาของป่าหวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้”

4) การก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า

ห้ามมิให้ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า หรือกระทำด้วยประการใดๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติ⁴⁶

3.2 พื้นที่ป่าสงวนที่ได้รับอนุญาตจากกรมป่าไม้ให้เข้าทำประโยชน์และอยู่อาศัย

พื้นที่ส่วนนี้เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตสถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชเช่นเดียวกับพื้นที่แกนกลาง และมาตรการในการจัดการพื้นที่ส่วนนี้ก็เป็นมาตรการเดียวกับที่ใช้จัดการพื้นที่แกนกลาง กล่าวคือ กรมป่าไม้อนุญาตให้สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชภายใต้การกำกับดูแลของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยเข้าทำประโยชน์และอยู่อาศัยได้โดยไม่จำกัดระยะเวลา จนกว่าจะหมดความจำเป็น และอาจก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใดๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งสถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชและวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานในพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราช โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507⁴⁷ พร้อมทั้งแต่งตั้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507⁴⁸

4. มาตรการในการจัดการพื้นที่รอบนอก

พื้นที่รอบนอกประกอบด้วยพื้นที่ 3 ส่วน คือ พื้นที่อุทยานแห่งชาติทับลาน พื้นที่ป่าสงวน และพื้นที่ที่เอกชนมีสิทธิเข้าอยู่อาศัยและทำประโยชน์ ซึ่งพื้นที่แต่ละส่วนก็มีมาตรการในการจัดการแตกต่างกันออกไป ดังนี้

⁴⁶ อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 43.

⁴⁷ อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 31.

⁴⁸ อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 33.

4.1 พื้นที่รอบนอกในเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน

4.1.1 นโยบายและแผนการจัดการ

เนื่องจากอุทยานแห่งชาติเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติค่อนข้างสูง สมควรได้รับการคุ้มครองอย่างเข้มงวด ดังนั้น จึงต้องกำหนดนโยบายและแผนการจัดการเขตอุทยานแห่งชาติขึ้นมาเฉพาะ โดยต้องสอดคล้องกับนโยบายและแผนระดับชาติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้เจ้าหน้าที่ได้ถือเอาเป็นกรอบในการจัดการ

4.1.1.1 แผนยุทธศาสตร์การจัดการอุทยานแห่งชาติแบบบูรณาการ พ.ศ. 2547-2556

กำหนดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติที่มีความสอดคล้องกับการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล 3 ด้าน ได้แก่

(1) การคุ้มครองและบำรุงรักษาความมั่นคงและสมบูรณ์ของระบบนิเวศ

เพื่อเป็นต้นทุนการผลิตที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม จัดการและฟื้นฟูระบบนิเวศและทรัพยากร และลดความขัดแย้งและปัญหาที่ดินทำกินของชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น⁴⁹

(2) การค้นคว้า วิจัย และการศึกษาเรียนรู้

จัดให้มีการสร้างระบบฐานข้อมูล การส่งเสริมความร่วมมือในการศึกษาวิจัยกับทุกภาคส่วน และการเผยแพร่ผลงานเพื่อประโยชน์สาธารณะ ในฐานะที่อุทยานแห่งชาติเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาวิจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของประเทศ⁵⁰

(3) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

สนับสนุนให้ภาคเอกชนและชุมชนท้องถิ่นร่วมให้บริการด้านการท่องเที่ยว โดยควบคุมผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม⁵¹ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน

⁴⁹ อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 8, น. 1-34 ถึง 1-35.

⁵⁰ เพิ่งอ้าง, น. 1-35.

⁵¹ เพิ่งอ้าง, น. 1-36.

4.1.1.2 แผนแม่บทการจัดการอุทยานแห่งชาติทับลาน

กำหนดกลยุทธ์การจัดการอุทยานแห่งชาติทับลานโดยเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ป่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ให้สอดคล้องกับเป้าหมายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ พร้อมทั้งเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ⁵² ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(1) การอนุรักษ์และการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และการป้องกันและการจัดการภัยคุกคามที่ก่อความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ

มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นเพื่อป้องกันการบุกรุก การแบ่งเขตการจัดการและควบคุมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแต่ละเขตเพื่อใช้พื้นที่ที่มีศักยภาพต่างกันให้เกิดประโยชน์สูงสุด การลาดตระเวนพื้นที่อย่างสม่ำเสมอเพื่อป้องกันการบุกรุก การลักลอบทำไม้และล่าสัตว์ รวมถึงการติดตามการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ทัน่วงที⁵³

(2) การส่งเสริมการท่องเที่ยวและนันทนาการ

ดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้หลักความยั่งยืนของระบบนิเวศ โดยพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและกลมกลืนกับธรรมชาติ การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การให้ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติทับลาน และการส่งเสริมให้เอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวดังกล่าว⁵⁴

(3) การส่งเสริมด้านการเรียนรู้และการศึกษาวิจัยทางธรรมชาติ

พัฒนาระบบฐานข้อมูล การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชน การส่งเสริมให้เยาวชนตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติ และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในการศึกษา วิจัย และสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อสร้างฐานข้อมูล⁵⁵

⁵² กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, แผนการจัดการอุทยานแห่งชาติทับลาน เล่ม 2 แผนการจัดการ, น. 5-3

⁵³ เพิ่งอ้าง, น. 5-4, 5-7, 5-10, 5-11

⁵⁴ เพิ่งอ้าง, น. 5-4, 5-5, 5-7, 5-17

⁵⁵ เพิ่งอ้าง, น. 5-5, 5-6, 5-26

(4) การเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงาน
ต่างๆ

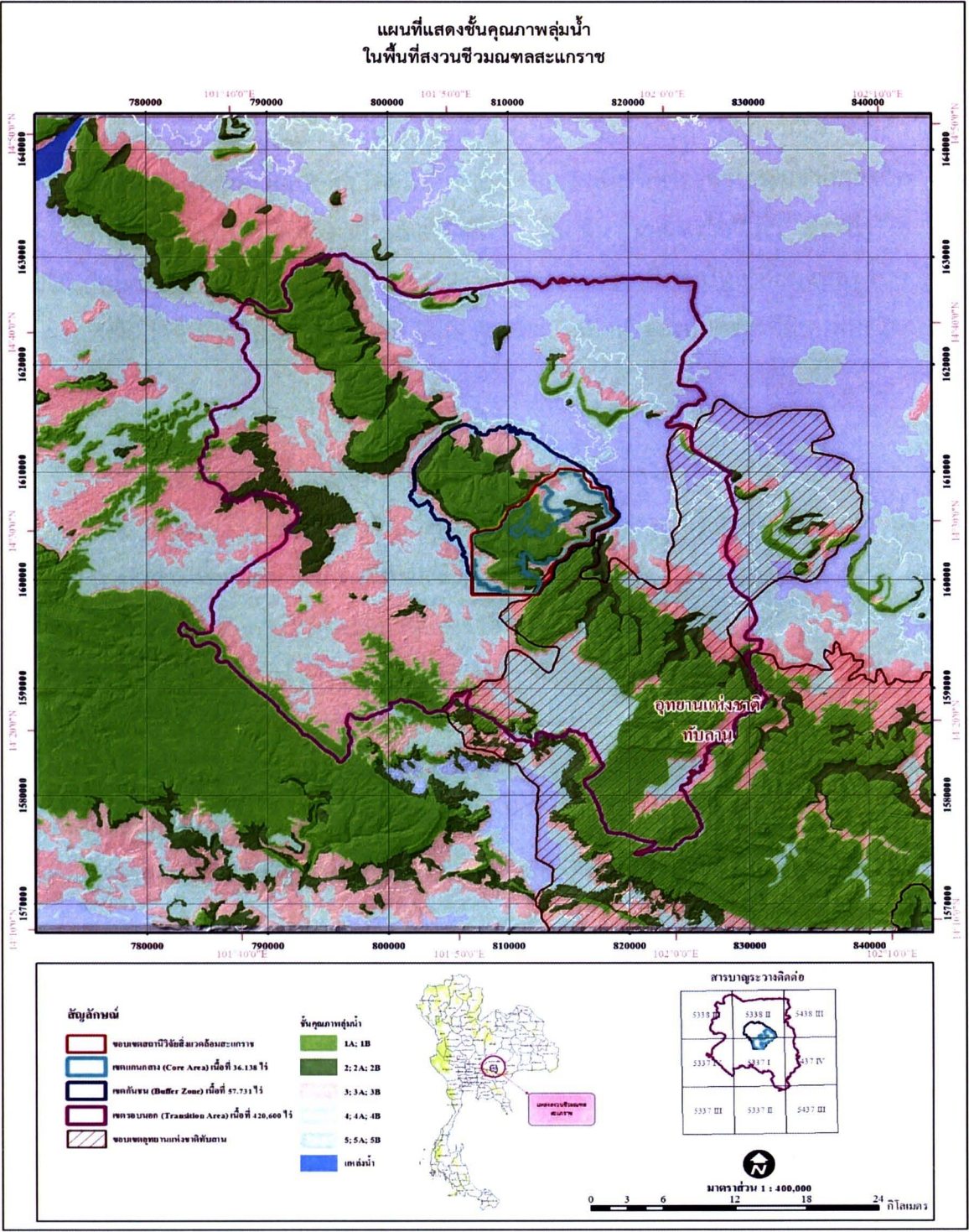
สร้างระบบเครือข่ายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดย
ประสานงานและจัดกิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน พร้อมกับสนับสนุน
ให้มีเครือข่ายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในสถานศึกษาและชุมชน รวมทั้งส่งเสริมให้
ชุมชนและผู้ประกอบการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและขายสินค้าที่ระลึก⁵⁶

4.1.1.3 นโยบายและแผนการจัดการผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่นิฐานะ ที่เป็นมรดกโลก

คณะกรรมการมรดกโลกเสนอแนะแนวทางการดำเนินการเพื่ออนุรักษ์และ
คุ้มครองมรดกโลกทั้งสิ้น 6 ข้อ แต่มีแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลเพียง
3 ข้อ ดังนี้

- 1) ให้มีการสำรวจและวิจัยอย่างละเอียดเกี่ยวกับสถานภาพของพืชและสัตว์ใน
ผืนป่า
- 2) ให้สร้างมาตรการควบคุมความเร็วของการจราจรในถนนสายหลัก
โดยเฉพาะทางหลวงหมายเลข 304 ก่อนการก่อสร้างแนวเชื่อมต่อ เพื่อป้องกันสัตว์ป่าได้รับ
อันตรายจากการถูกรถชน
- 3) ให้รื้อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำแนวเชื่อมต่อทางนิเวศวิทยา
(ecological corridor) ระหว่างผืนป่าเขาใหญ่-ทับลาน

⁵⁶ เพิ่งอ้าง, น. 5-6, 5-7, 5-23, 5-24

ภาพที่ 7 แผนที่แสดงชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ
ในพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชและพื้นที่อุทยานแห่งชาติทับลาน⁵⁷

⁵⁷ แผนที่ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการศึกษาในวิทยานิพนธ์เล่มนี้เท่านั้น

4.1.2 มาตรการทางกฎหมาย

มาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับในพื้นที่รอบนอกในเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน มีเพียงฉบับเดียว คือ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการอนุรักษ์ที่เข้มงวดกว่ากฎหมายฉบับอื่น โดยมีทั้งมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นไม้ ยางไม้ น้ำมันยาง น้ำมันสน แร่⁵⁸ สัตว์⁵⁹ ดิน หิน กรวด หวาย⁶⁰ น้ำ⁶¹ ของป่า⁶² ที่ห้ามมิให้เก็บหา นำออกไป ทำให้เป็นอันตราย ทำให้เสื่อมสภาพ หรือทำให้เปลี่ยนแปลง และมาตรการเพื่อคงไว้ซึ่งพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ได้แก่ การห้ามยึดถือหรือครอบครองที่ดิน กั้นสร้าง

⁵⁸ มาตรา 16 ภายในเขตอุทยานแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใด

(2) เก็บหา นำ ออกไป ทำ ด้วยประการใดๆ ให้เป็นอันตราย หรือทำให้เสื่อมสภาพ ซึ่ง ไม้ ยางไม้ น้ำมันยาง น้ำมันสน แร่หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น

⁵⁹ มาตรา 16 ภายในเขตอุทยานแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใด

(3) นำสัตว์ออกไป หรือทำด้วยประการใดๆ ให้เป็นอันตรายแก่สัตว์

(11) นำหรือปล่อยปลูสัตว์เข้าไป

(12) นำสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์พาหนะเข้าไป เว้นแต่จะได้ปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดี กำหนดโดยอนุมัติของรัฐมนตรี

(15) ภายในเขตอุทยานแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใดนำเครื่องมือสำหรับล่าสัตว์หรือ จับสัตว์ หรืออาวุธใดๆ เข้าไป เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และปฏิบัติตาม เงื่อนไขซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้อนุญาตนั้นกำหนดไว้

⁶⁰ มาตรา 16 ภายในเขตอุทยานแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใด

(4) ทำด้วยประการใดๆ ให้เป็นอันตรายหรือทำให้เสื่อมสภาพแก่ดิน หิน กรวด หรือ หวาย

⁶¹ มาตรา 16 ภายในเขตอุทยานแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใด

(5) ภายในเขตอุทยานแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใดเปลี่ยนแปลงทางน้ำหรือทำให้น้ำ ในลำน้ำ ลำห้วย หนอง บึง ท่วมตื้นหรือเหือดแห้ง

⁶² มาตรา 16 ภายในเขตอุทยานแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใด

(7) เก็บหา นำออกไป ทำด้วยประการใดๆ ให้เป็นอันตราย หรือทำให้เสื่อมสภาพ ซึ่ง กล้วยไม้ น้ำผึ้ง ครั่ง ถ่านไม้ เปลือกไม้ หรือมูลค้างคาว

แผ้วถาง หรือเผาป่า⁶³ และห้ามเข้าไปดำเนินการใดๆ เพื่อหาผลประโยชน์ เว้นแต่จะได้รับอนุญาต⁶⁴

4.2 พื้นที่รอบนอกในเขตป่าสงวน

พื้นที่รอบนอกในเขตป่าสงวนตามความหมายของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หมายถึงเฉพาะพื้นที่ป่าสงวนที่กรมป่าไม้ไม่ได้อนุญาตให้เอกชนเข้ามาใช้ประโยชน์และอยู่อาศัยเท่านั้น ส่วนที่ดินในเขตป่าสงวนที่เอกชนมีสิทธิเข้าใช้ ผู้เขียนจะกล่าวต่อไปในหัวข้อ 4.3

มาตรการในการจัดการพื้นที่ส่วนนี้เป็นมาตรการตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ซึ่งเป็นมาตรการเดียวกับการจัดการเขตกันชนในพื้นที่ที่กรมป่าไม้ไม่ได้อนุญาตให้สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชเข้าทำประโยชน์และอยู่อาศัย ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 3.1.1

4.3 พื้นที่รอบนอกในเขตที่ดินเอกชน

ที่ดินเอกชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราช ตามความหมายของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หมายถึง

1) ที่ดินที่เอกชนมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง ได้แก่ ที่ดินที่มีโฉนดที่ดิน และที่ดินที่มีหนังสือรับรองการทำประโยชน์

2) ที่ดินที่รัฐอนุญาตให้เอกชนเข้าทำประโยชน์ชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งหรือตลอดชีวิต แต่ไม่ให้สิทธิในการจำหน่ายจ่ายโอน ได้แก่ ที่ดิน ส.ป.ก. และที่ดิน สทก.

ทั้งนี้ กฎหมายให้สิทธิและกำหนดเงื่อนไขการใช้ประโยชน์ในที่ดินแต่ละประเภทแตกต่างกัน ดังนี้

⁶³ มาตรา 16 ภายในเขตอุทยานแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใด

(1) ยึดถือหรือครอบครองที่ดิน รวมตลอดถึงกันสร้าง แผ้วถาง หรือเผาป่า

⁶⁴ มาตรา 16 ภายในเขตอุทยานแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใด

(13) เข้าไปดำเนินการใดๆ เพื่อหาผลประโยชน์ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

4.3.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินมีสิทธิใช้ประโยชน์ในที่ดินของตนได้ทั้งเหนือพื้นดินและใต้พื้นดิน⁶⁵ มีสิทธิจำหน่ายจ่ายโอน ติดตามเอาคืน และขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับที่ดินของตนโดยมิชอบด้วยกฎหมาย⁶⁶

4.3.2 ประมวลกฎหมายที่ดิน

ผู้มีหนังสือรับรองการทำประโยชน์มีเพียงสิทธิครอบครองเท่านั้น ยังไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน แต่ก็มีสิทธิในการเข้าทำประโยชน์ จำหน่าย จ่ายโอน และทำนิติกรรมใดๆ เกี่ยวกับที่ดินนั้นได้โดยชอบด้วยกฎหมายเหมือนเจ้าของกรรมสิทธิ์ทุกประการ

4.3.3 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.

2535

หากที่ดินเอกชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร หรือมีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติที่แตกต่างไปจากพื้นที่ทั่วไป หรือมีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติที่อาจถูกทำลายหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากกิจกรรมของมนุษย์โดยง่าย และยังไม่ได้ประกาศกำหนดเป็นเขตอนุรักษ์ รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้ที่ดินดังกล่าวเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม⁶⁷ และกำหนดมาตรการคุ้มครองอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ได้แก่ กำหนดการใช้ประโยชน์

⁶⁵ มาตรา 1335 “ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ท่านว่าแดนแห่งกรรมสิทธิ์ที่ดินนั้นกินทั้งเหนือพื้นดินและใต้พื้นดินด้วย”

⁶⁶ มาตรา 1336 “ภายในบังคับแห่งกฎหมาย เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินของตนและได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ และมีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย”

⁶⁷ มาตรา 43 “ในกรณีที่น่าปรากฏว่าพื้นที่ใดมีลักษณะเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารหรือมีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นโดยทั่วไป หรือมีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติที่อาจถูกทำลายหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือน จากกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ได้โดยง่ายหรือเป็น

ในที่ดินเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือมิให้กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติ ห้ามกระทำการกิจกรรมที่อาจเป็นอันตรายหรือก่อให้เกิดผลกระทบในทางเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติ กำหนดวิธีการจัดการโดยเฉพาะสำหรับพื้นที่นั้น และขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการร่วมมือและประสานงาน เพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติ และกำหนดมาตรการคุ้มครองอื่นๆ ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสมแก่สภาพของพื้นที่นั้น⁶⁸

4.3.4 พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ. 2518

การกำหนดเขตปฏิรูปที่ดิน (ที่ดิน ส.ป.ก.) ต้องตราเป็นพระราชกฤษฎีกา⁶⁹ และต้องเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีแต่ไม่เพียงพอ เพื่อให้เกษตรกรได้เข้าทำประโยชน์

พื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติหรือศิลปกรรมอัน ควรแก่การอนุรักษ์และพื้นที่นั้นยังมิได้ถูกประกาศกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม”

⁶⁸ มาตรา 44 “ในการออกกฎกระทรวงตามมาตรา 43 ให้กำหนดมาตรการคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้ไว้ในกฎกระทรวงด้วย

(1) กำหนดการใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือมิให้กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติหรือคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

(2) ห้าม การกระทำหรือกิจกรรมใดๆ ที่อาจเป็นอันตรายหรือก่อให้เกิดผลกระทบในทางเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศน์ของ พื้นที่นั้นจากลักษณะตามธรรมชาติหรือเกิดผลกระทบต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม

(4) กำหนด วิธีการจัดการโดยเฉพาะสำหรับพื้นที่นั้นรวมทั้งการกำหนดขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการร่วมมือและประสานงาน ให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติหรือคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมในพื้นที่นั้น

(5) กำหนดมาตรการคุ้มครองอื่นๆ ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสมแก่สภาพของพื้นที่นั้น

⁶⁹ มาตรา 25 “การกำหนดเขตที่ดินในท้องที่ใดให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดินให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

ด้านการเกษตร⁷⁰ ซึ่งที่ดินที่จะนำมาปฏิรูปที่ดินมีทั้งที่ได้จากการจัดซื้อหรือเวนคืนจากเอกชน ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน และที่ป่าสงวนแห่งชาติ

4.3.5 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

กรมป่าไม้มีอำนาจออกหนังสืออนุญาตให้ทำประโยชน์และอยู่อาศัยภายในเขต ปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ (สทก.) ให้แก่เอกชน ซึ่งส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุญาตให้ เกษตรกรเข้าทำการเกษตรเป็นหลัก โดยผู้ได้รับอนุญาตต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่

ในพระราชกฤษฎีกาตามวรรคหนึ่ง ให้มีแผนที่แสดงเขตและระบุท้องที่ที่อยู่ในเขต ปฏิรูปที่ดินแนบท้ายพระราชกฤษฎีกานั้นด้วย แผนที่ดังกล่าวให้ถือเป็นส่วนหนึ่งแห่งพระราช กฤษฎีกา

การกำหนดเขตที่ดินให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดินตามวรรคหนึ่ง ให้กำหนดเฉพาะที่ดินที่จะ ดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เว้นแต่ในกรณีที่จะเป็นจะถือเขตของตำบลหรืออำเภอเป็นหลัก ก็ได้ โดยให้ดำเนินการกำหนดเขตปฏิรูปที่ดินในเขตท้องที่อำเภอที่มีเกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินประกอบ เกษตรกรรมเป็นของตนเอง หรือมีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพ หรือต้องเช่าที่ดินของ ผู้อื่นประกอบเกษตรกรรมอยู่เป็นจำนวนมาก ตลอดจนที่มีผลผลิตต่อไร่ต่ำเป็นเกณฑ์ในการจัด อันดับความสำคัญในการกำหนดเขตก่อนหลัง”

⁷⁰ มาตรา 30 “บรรดาที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ที่ ส.ป.ก. ได้มา ให้ ส.ป.ก. มีอำนาจ จัดให้เกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกรได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการ กำหนด ทั้งนี้ ตามขนาดการถือครองในที่ดินดังกล่าวต่อไปนี้

(1) จำนวนที่ดินไม่เกินห้าสิบไร่ สำหรับเกษตรกรและบุคคลในครอบครัวเดียวกัน ซึ่ง ประกอบเกษตรกรรมอย่างอื่นนอกจากเกษตรกรรมเลี้ยงสัตว์ใหญ่ตาม (2)

(2) จำนวนที่ดินไม่เกินหนึ่งร้อยไร่ สำหรับเกษตรกรและบุคคลในครอบครัวเดียวกัน ซึ่งให้ประกอบเกษตรกรรมเลี้ยงสัตว์ใหญ่ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกาศกำหนด

(3) จำนวนที่ดินที่คณะกรรมการเห็นสมควรสำหรับสถาบันเกษตรกร ทั้งนี้ โดย คำนึงถึงประเภทและลักษณะการดำเนินงานของสถาบันเกษตรกรนั้น ๆ”

ทางราชการกำหนด ห้ามละทิ้งที่ดินเกินกว่า 2 ปี และจะให้บุคคลอื่นนอกจากบุคคลในครอบครัว เข้าทำประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวมิได้⁷¹

⁷¹ มาตรา 16 ทวิ “ในกรณีที่ป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมดหรือบางส่วนมีสภาพเป็นป่า ไร่ร้างเก่า หรือทุ่งหญ้า หรือเป็นป่าที่ไม่มีไม้มีค่าขึ้นอยู่เลย หรือมีไม้มีค่าที่มีลักษณะสมบูรณ์ เหลืออยู่เป็นส่วนน้อย และป่านั้นยากที่จะกลับฟื้นคืนดีตามธรรมชาติ ทั้งนี้ โดยมีสภาพตาม หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีกำหนด โดยอนุมัติคณะรัฐมนตรี ให้ถือว่าป่าสงวนแห่งชาติใน บริเวณดังกล่าวเป็นป่าเสื่อมโทรม

ถ้าทางราชการมีความจำเป็นต้องปรับปรุงฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรม ให้รัฐมนตรี ประกาศกำหนดเขตป่าเสื่อมโทรมทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ

ในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ ถ้าบุคคลใดได้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขต ดังกล่าวอยู่แล้วจนถึงวันที่ประกาศกำหนดตามวรรคสอง

(1) เมื่อบุคคลดังกล่าวร้องขอ และอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายเห็นว่าบุคคลนั้นยัง มีความจำเป็นเพื่อการ ครองชีพ อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือ ให้ บุคคลดังกล่าวทำ ประโยชน์และอยู่อาศัยต่อไปในที่ที่ได้ทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยอยู่แล้วนั้น ได้ แต่ต้องไม่เกินยี่สิบไร่ต่อหนึ่งครอบครัว และมีกำหนดเวลาคราวละไม่น้อยกว่าห้าปี แต่ไม่เกิน สามสิบปี ทั้งนี้ โดยได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับคราวแรก คราวต่อ ๆ ไปต้องเสีย ค่าธรรมเนียม

(2) บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตตาม (1) อาจขออนุญาตปลูกป่าหรือไม้ยืนต้นในที่ที่ดินเคย ทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติเพิ่มเติมจากที่ได้รับอนุญาตแล้ว โดย พิสูจน์ให้เห็นว่าตนมีความสามารถ และมีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่จะปลูกป่า หรือไม้ยืนต้นตามที่ ขอลงเพิ่มนั้นได้ อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือให้ปลูกป่าหรือไม้ยืนต้น ได้แต่ต้องไม่เกินสามสิบไร่ต่อหนึ่งครอบครัว และมีกำหนดเวลาคราวละไม่น้อยกว่าห้าปี แต่ไม่เกิน สามสิบปี และต้องเสียค่าธรรมเนียมตามที่กฎหมายกำหนดไว้

การได้รับอนุญาตตามวรรคสาม มิให้ถือว่าเป็นการได้มาซึ่งสิทธิในที่ดินตามประมวล กฎหมายที่ดิน

ให้บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตตามวรรคสาม (1) และ (2) ได้รับยกเว้นค่าภาคหลวงและ ค่าบำรุงป่า สำหรับไม้ที่ได้ปลูกขึ้นภายในที่ดินที่ได้รับอนุญาต

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราช

5.1 สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

เป็นศูนย์กลางและหน่วยประสานงานด้านการต่างประเทศระหว่างกระทรวงศึกษาธิการของไทยกับหน่วยงานที่มีภารกิจในการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลทุกหน่วยงาน โครงการมนุษย์และชีวมณฑล และยูเนสโก โดยจัดทำนโยบายและแผนความร่วมมือ รวมถึงงบประมาณด้านต่างประเทศทั้งในกรอบพหุภาคีและทวิภาคี ประสานการระดมทรัพยากรและความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อร่วมเป็นคณะกรรมการด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระหว่างประเทศ และดำเนินการเกี่ยวกับสำนักเลขาธิการของคณะกรรมการแห่งชาติขององค์การระหว่างประเทศ เช่น ยูเนสโก ซีมีโอ เป็นต้น⁷² แต่ไม่ได้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่โดยตรง

5.2 สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราช

บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตต้องใช้ประโยชน์ที่ดินตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในระเบียบที่อธิบดีกำหนด และจะให้บุคคลอื่นนอกจากบุคคลในครอบครัวเข้าทำประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวมิได้

ในกรณีที่บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตละทิ้งไม่ทำประโยชน์หรือไม่อยู่อาศัยในที่ดินที่ได้รับอนุญาตติดต่อกันเกินระยะเวลาสองปี หรือยินยอมให้บุคคลอื่นนอกจากบุคคลในครอบครัวเข้าทำประโยชน์ หรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในระเบียบที่อธิบดีกำหนด ให้อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจเพิกถอนการอนุญาตนั้น'

⁷² สำนักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ,

ทั้งสิ้น 49 คน⁷³ ปฏิบัติภารกิจเกี่ยวกับการวิจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยา⁷⁴ และภารกิจในการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกกราชให้เป็นไปตามหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลที่ยูเนสโกกำหนด โดยมีสำนักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ประสานงานระหว่างสถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกกราชกับยูเนสโก สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกกราชจึงเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่จัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกกราช

5.3 คณะกรรมการโครงการมนุษย์และชีวมณฑล

หลังจากที่ประเทศไทยไม่มีคณะกรรมการโครงการมนุษย์และชีวมณฑลติดต่อกันมานานหลายปี⁷⁵ แต่ในที่สุด เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2554 คณะรัฐมนตรีมีมติแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการมนุษย์และชีวมณฑล⁷⁶ จำนวน 27 คน ซึ่งประกอบด้วย นายสันต์ สมชีวิตา, นายสนธิ อักษรแก้ว, นางมาลี สุวรรณอัถ์, ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, รองปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กลุ่มภารกิจด้านทรัพยากรธรรมชาติ), อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง หรือผู้แทน, อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช หรือผู้แทน, อธิบดีกรมป่าไม้ หรือผู้แทน, เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือผู้แทน, คณบดีคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หรือผู้แทน, เลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือผู้แทน, ผู้ว่าการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย(วว.) หรือผู้แทน, เลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ หรือผู้แทน, ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ หรือผู้แทน, ผู้ว่า

⁷³ สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกกราช, <<http://www.tistr.or.th/sakaerat/Govern/govern.htm>>, 23 ตุลาคม 2553

⁷⁴ สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกกราช, <<http://www.tistr.or.th/sakaerat/HISTORY.HTM>>, 23 ตุลาคม 2553

⁷⁵ สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่สำนักเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ

⁷⁶ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, <http://www.cabinet.soc.go.th/soc/Program3-3.jsp?com_code1=%C8%B8&com_code2=171&com_set=1&com_title=&org_serl=>, 12 กันยายน 2554

ราชการจังหวัดลำปาง หรือผู้แทน, ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา หรือผู้แทน, ผู้ว่าราชการจังหวัดระนอง หรือผู้แทน, ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 (เชียงใหม่) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 (สาขาลำปาง) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, ผู้อำนวยการสถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยทรัพยากรป่าชายเลน จังหวัดระนอง, ผู้อำนวยการสำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ผู้อำนวยการสำนักแผนงานและสารสนเทศ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, ผู้อำนวยการส่วนความร่วมมือระหว่างประเทศ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, ผู้อำนวยการส่วนวิเทศสัมพันธ์ กรมป่าไม้, หัวหน้ากลุ่มการต่างประเทศ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, นักวิเทศสัมพันธ์ สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 1) ให้คำปรึกษาแก่คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ในด้านนโยบายและการดำเนินงานเกี่ยวกับโครงการมนุษย์และชีวมณฑล
- 2) ร่วมวางแผนและดำเนินงานทางด้านโครงการมนุษย์และชีวมณฑล
- 3) ส่งเสริมให้หน่วยราชการและสถาบันต่าง ๆ ทั้งที่เป็นของรัฐบาลและมีไช้ของรัฐบาลเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการมนุษย์และชีวมณฑล
- 4) กำกับ ดูแล และติดตามการดำเนินงานที่เกี่ยวกับโครงการมนุษย์และชีวมณฑล
- 5) เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และกิจกรรมของโครงการมนุษย์และชีวมณฑล
- 6) รับผิดชอบงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก)
- 7) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการตามความจำเป็น

5.4 กรมป่าไม้

กรมป่าไม้มิได้มีการกิจในการจัดการพื้นที่เพื่อให้เป็นไปตามหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล แต่มีหน้าที่ในการจัดการและดูแลรักษาพื้นที่ป่าสงวนตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติป่าสงวน พ.ศ. 2507 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่สงวนชีวมณฑลเนื่องจากตั้งอยู่ในเขตกันชนและ

พื้นที่รอบนอกบางส่วนของพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกกราชเท่านั้น มิได้มีการนำเอาหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลมาปรับใช้กับการจัดการพื้นที่ป่าสงวนแต่ประการใด

5.5 อุทยานแห่งชาติทับลาน กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

เช่นเดียวกับกรมป่าไม้ แม้ว่าพื้นที่อุทยานแห่งชาติทับลานบางส่วนจะตั้งอยู่ในพื้นที่รอบนอกของพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกกราช แต่อุทยานแห่งชาติทับลานก็ไม่ได้มีภารกิจในการจัดการพื้นที่เพื่อให้เป็นไปตามหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล มีเพียงภารกิจในการจัดการและดูแลรักษาพื้นที่อุทยานแห่งชาติทับลานให้เป็นไปตามมาตรการที่กำหนดในพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 โดยมีได้นำเอาหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลมาปรับใช้แต่ประการใด

5.6 จังหวัดนครราชสีมา อำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานเหล่านี้มิได้ภารกิจในการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลให้เป็นไปตามหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล แต่มีการวางแผนการดำเนินงานและดำเนินการตามแผนในพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบ ซึ่งอยู่ในพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกกราช ในด้านต่างๆ รวมทั้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

6. ปัญหาด้านนโยบาย มาตรการทางกฎหมาย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล

แม้ว่าประเทศไทยจะไม่มีกฎหมายว่าด้วยการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลโดยเฉพาะ แต่ประเทศไทยก็ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งวางแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่สอดคล้องกับหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลเป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่นำมาปรับใช้กับการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล ซึ่งได้ประกาศใช้มาเป็นระยะเวลานาน ยังคงเน้นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยไม่เปิดโอกาสให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึงและ

เป็นธรรม มาตรการทางกฎหมายเหล่านี้ไม่เพียงแต่ขัดต่อแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และกำหนดไว้ในนโยบายและแผนที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดปัญหาหลายประการที่ทำให้การจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ที่ยูเนสโกตั้งไว้และไม่อาจตอบสนองต่อบทบาทของพื้นที่สงวนชีวมณฑลอีกด้วย

6.1 ปัญหาเกี่ยวกับกรอบการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราช

6.1.1 ปัญหาด้านนโยบายและแผน

การวางแผนการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างและจังหวัดนครราชสีมา มิได้อยู่บนหลักการพัฒนา การอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน ตามวัตถุประสงค์ของการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล เนื่องจากขาดแนวทางการใช้และการแบ่งปันผลประโยชน์ทางทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม ขาดการเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และขาดการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาผสมผสานกับมาตรการอนุรักษ์ตามกฎหมาย ทำให้เมื่อนำแนวทางตามแผนทั้ง 2 ฉบับดังกล่าวมาปรับใช้กับการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล ไม่อาจตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของพื้นที่สงวนชีวมณฑล ไม่อาจเป็นไปตามแนวทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และไม่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 และฉบับที่ 11 รวมถึงนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

6.1.2 ปัญหาด้านกฎหมาย

การนำมาตรการตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มาปรับใช้ในการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล ทำให้ไม่สามารถส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลได้ ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเสมอภาค ทัวถึง และเป็นธรรม ไม่สามารถนำวัฒนธรรมอันดีงามที่ส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมาปรับใช้กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่สงวนชีวมณฑล และไม่สามารถวางแนวทางเพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ได้ ดังนั้น การดำเนินการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชตาม

พระราชบัญญัติดังกล่าว จึงไม่อาจตอบสนองต่อบทบาทและวัตถุประสงค์ของพื้นที่สงวนชีวมณฑลได้ และขัดต่อทบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิชุมชนของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอีก อีกทั้งยังไม่อาจดำเนินการให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติอีกด้วย

6.2 ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่แกนกลาง

ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่แกนกลางมิได้เกิดจากความไม่สอดคล้องกันของมาตรการทางกฎหมายของไทยกับหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล แต่มีสาเหตุมาจากการนำเอากิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สงวนชีวมณฑลมาดำเนินการเฉพาะในเขตสถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช ซึ่งครอบคลุมพื้นที่แกนกลางและบางส่วนของเขตกันชน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการอนุรักษ์ การศึกษาวิจัยและการเผยแพร่ความรู้ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การอนุรักษ์และการเผยแพร่วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมอาชีพและเศรษฐกิจให้แก่คนในชุมชนโดยรอบ และการสาธิตเพื่อให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างสมดุลและยั่งยืน เพื่อให้สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชซึ่งมีอำนาจจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชเฉพาะในเขตพื้นที่แกนกลางและบางส่วนของเขตกันชน และเป็นหน่วยงานเดียวที่มีภารกิจหลักในการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชให้เป็นไปตามหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสามารถดำเนินการเพื่อตอบสนองบทบาทและวัตถุประสงค์ทั้งหมดของพื้นที่สงวนชีวมณฑลได้อย่างครบถ้วน ซึ่งการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวส่งผลให้สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชมีอาจใช้พื้นที่แกนกลางเพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ด้านการอนุรักษ์ได้อย่างเต็มที่ และอาจทำให้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่แกนกลางที่จะต้องสงวนรักษาไว้ ได้รับผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวอีกด้วย

6.3 ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเขตกันชน

เขตกันชนที่มีปัญหาการจัดการ คือ เขตกันชนในส่วนที่กรมป่าไม้มิได้อนุญาตให้สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชเข้าใช้ประโยชน์และอยู่อาศัย ซึ่งต้องนำมาตราการตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาปรับใช้แก่การจัดการ ดังนั้น การจัดการพื้นที่ในส่วนนี้จึงเป็นการอนุรักษ์ในพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์และบำรุงป่าหรือสร้างสวนป่า

ในเขตป่าเสื่อมโทรมเท่านั้น ไม่ได้คำนึงถึงบทบาทของพื้นที่สงวนชีวมณฑล จึงไม่มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม อีกทั้งไม่มีการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมบทบาทด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การจัดการเขตกันชนในส่วนนี้จึงไม่อาจตอบสนองต่อบทบาทของเขตกันชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลได้อย่างสมบูรณ์ ในขณะที่มาตรการในการจัดการเขตกันชนส่วนที่กรมป่าไม้อนุญาตให้สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชเข้าทำประโยชน์และอยู่อาศัยได้เปิดโอกาสให้มีการจัดการที่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและสามารถตอบสนองต่อบทบาทและวัตถุประสงค์ของพื้นที่สงวนชีวมณฑลได้อย่างเต็มที่

6.4 ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่รอบนอก

การจัดการพื้นที่รอบนอกบนที่ดินทั้ง 3 ประเภทนั้น มิได้มีมาตรการใดที่ขัดต่อหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล แต่มาตรการดังกล่าวก็ยังไม่สามารถทำให้การจัดการพื้นที่รอบนอกของพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชสามารถตอบสนองต่อบทบาทและวัตถุประสงค์ของพื้นที่สงวนชีวมณฑลได้ เนื่องจากขาดแผนการจัดการพื้นที่ร่วมกัน ไม่มีการตกลงแบ่งปันผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่รอบนอกอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม อีกทั้งมาตรการจัดการพื้นที่รอบนอกของพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาตรการจัดการในเขตที่ดินเอกชน มิได้เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่นโดยส่วนรวม การจัดการพื้นที่รอบนอกของพื้นที่สงวนชีวมณฑลจึงไม่อาจส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน อันจะตอบสนองต่อบทบาทการพัฒนาที่ยั่งยืนของพื้นที่รอบนอกได้

6.5 ปัญหาอื่นๆ

6.5.1 ความชัดเจนของขอบเขตพื้นที่สงวนชีวมณฑล

จากการลงพื้นที่เพื่อค้นคว้าข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ พบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างไม่ทราบว่าหน่วยงานของตนตั้งอยู่ในเขตการจัดการใดของพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราช ซึ่งจากการสอบถามเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติทับลานและองค์การบริหารส่วนตำบลวังหมี เจ้าหน้าที่แจ้งว่า ไม่ทราบว่าพื้นที่ที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของหน่วยงานของตนเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่สงวนชีวมณฑล สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลวังหมีทราบแต่เพียงว่า

สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชเป็นพื้นที่สงวนชีวมณฑล แต่ไม่ทราบว่ามีนอกจากพื้นที่สถานีวิจัยฯ แล้ว ยังมีพื้นที่ส่วนใดอีกบ้างที่เป็นพื้นที่สงวนชีวมณฑล ทั้งนี้ เมื่อได้สอบถามเจ้าหน้าที่สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช ก็ได้ความว่า ได้มีการจัดทำแผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่สงวนชีวมณฑลเพื่อเสนอให้ยูเนสโกรับรองและประกาศให้เป็นพื้นที่สงวนชีวมณฑล แต่ไม่มีการแสดงขอบเขตที่ชัดเจนบนพื้นที่ เช่น การติดประกาศ การทำหลักแสดงเขตพื้นที่สงวนชีวมณฑล เป็นต้น ปรากฏแต่เพียงเครื่องหมายแสดงขอบเขตของสถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชซึ่งระบุว่าสถานีฯ เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชเท่านั้น และยิ่งไปกว่านั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแต่ละหน่วยงานได้จัดทำแผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่ที่หน่วยงานของตนรับผิดชอบ แต่ไม่มีการตรวจสอบแผนที่ดังกล่าวให้ถูกต้องตรงกัน ทำให้ไม่ทราบแน่ชัดว่าพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชมีขอบเขตเพียงใด พื้นที่ส่วนอื่นนอกจากสถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช มีส่วนใดบ้างที่เป็นพื้นที่สงวนชีวมณฑล และอยู่ในเขตการจัดการใด เมื่อขอบเขตไม่มีความชัดเจนและถูกต้องตรงกันก็จะทำให้ยากต่อการกำหนดมาตรการจัดการที่สามารถตอบสนองต่อบทบาทและวัตถุประสงค์ของพื้นที่สงวนชีวมณฑล

6.5.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่สงวนชีวมณฑลและการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล

ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่สงวนชีวมณฑล ความสำคัญของพื้นที่สงวนชีวมณฑล และหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล เป็นข้อมูลพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล แต่กลับพบว่าหน่วยงานภาครัฐ ประชาชน ชุมชนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ ผู้มีส่วนได้เสีย และผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่สงวนชีวมณฑล แทบไม่มีความรู้ความเข้าใจใดๆ เกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ ของพื้นที่สงวนชีวมณฑลเลย

ปัญหานี้นับว่ามีความสำคัญ เนื่องจากการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลที่ยูเนสโกได้วางไว้นั้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เนื่องจากหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลมิได้เกิดจากแนวคิดที่ว่าหน่วยงานของรัฐเท่านั้นที่มีหน้าที่จัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นไปตามกฎหมาย แต่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือแม้แต่ประชาชนทุกคนก็ต้องมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และมีสิทธิที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาตินั้นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เมื่อขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการในพื้นที่สงวนชีวมณฑล การดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และบทบาทของพื้นที่สงวนชีวมณฑลจึงเป็นไปได้ยาก และหากไม่เข้าใจหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลอย่างถ่องแท้ก็อาจทำให้จัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างผิด

วิธีนี้อาจเกิดผลเสียมากกว่าผลดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งหากใช้โดยไม่มีการวางแผนก็จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติค่อยๆ ลดน้อยลง ไม่เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนตามหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล

6.5.3 บทบาทของหน่วยงานที่มีหน้าที่จัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราช

สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชเป็นเพียงหน่วยงานเดียวที่มีภารกิจหลักในการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชให้เป็นไปตามหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล แต่สถานีวิจัยกลับมีเจ้าหน้าที่เพียง 49 คน และมีอำนาจในการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลในเขตสถานีวิจัยเท่านั้น (เฉพาะพื้นที่แก่งกลางและบางส่วนของเขตกั้นชน) พื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชในส่วนอื่น สถานีวิจัย ก็ไม่มีอำนาจในการจัดการแต่อย่างใด ประกอบกับหน่วยงานที่มีหน้าที่จัดการพื้นที่เหล่านั้น ไม่มีหน้าที่ที่จะต้องจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชให้เป็นไปตามหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑล จึงไม่มีการสร้างองค์ความรู้ให้แก่บุคลากรในหน่วยงาน ทำให้บทบาทในการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชทั้งหมด ตกอยู่ที่สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช ซึ่งมีข้อจำกัดในการดำเนินการจัดการหลายประการตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ปัญหานี้เป็นสาเหตุให้การจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชจะต้องดำเนินการแต่เพียงในเขตพื้นที่สถานีวิจัย เท่านั้น ไม่สามารถดำเนินการได้เต็มพื้นที่ทุกเขตการจัดการ และไม่สามารถผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการได้จริง ทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลได้

6.5.4 การประสานความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ปัญหาการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่างก็จัดการพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนไปตามกฎหมายที่ให้อำนาจ ตามภารกิจของหน่วยงาน แต่ขาดการประสานความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน ซึ่งทำให้การจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่มีการสร้างความเข้าใจร่วมกัน ทำให้การจัดการพื้นที่เพื่อตอบสนองบทบาทและวัตถุประสงค์ของพื้นที่สงวนชีวมณฑลสำเร็จลุล่วงได้ยาก ประกอบกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแต่ละหน่วยงานไม่มีภารกิจในการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชให้เป็นไปตามหลักการจัดการพื้นที่สงวน

ชีวมณฑล ก็ยังเป็นสาเหตุให้ไม่สามารถจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชตามหลักการจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลได้อย่างเต็มศักยภาพในทุกเขตการจัดการ